

**ZE ŽIVOTA PARDUBICKÝCH PRIMÁTORŮ
PŘEDBĚLOHORSKÉ DOBY
(JERONÝM ŽATECKÝ A JEHO RODINA)**

Petr VOREL

Mezi zajímavé postavy předbělohorských Pardubic patří řeznický mistr Jeroným Žatecký (+1618). Nejen proto, že v letech 1595-1601 zaujal post pardubického primátora, ale také proto, že se spolu se svým synem Jeronýmem stal jednou z hlavních postav posměšného pamfletu na nemravný život Doroty, dcery pardubického fišmistra Jana Jiráňe.¹ Téma jako stvořené pro bulvární tisk, kdyby nějaký na počátku 17.století existoval. V kontextu života venkovského města oné doby představuje zmíněný pamflet jedinečný protipól k latinské básnické tvorbě, vytvářené v téže době okruhem literátů, soustředěných okolo hejtmana pardubického panství Jana Gerštorfa z Gerštorfu. Oslavné latinské verše bývaly začasté dedikovány právě Janu Jiráňovi. Některé skladby opěvují přímo samotného fišmistra, uváděného jako Johannes Giranius.²

V Pardubicích se však ke zmíněným dvěma typům pramenů literární povahy, z prostředí venkovského města počátku 17.století nepříliš často dochovaných, řadí další cenný zdroj informací - soukromá korespondence, pocházející z rodiny Žateckých. Jde o dva zřejmě náhodně dochované listy z let 1608 a 1619, které psal stejnojmenný syn někdejšího primátora Jeronýma Žateckého svému bratru Melicharovi.³ Zmíněné listy jsou jedinečnou ukázkou soukromé korespondence

- 1) Podrobněji k tomu viz studie L.Francka Pamflet o Dorotě Jiráňové v tomto svazku VĚSH s připojenou edicí textu.
- 2) Humanistická literární tvorba pardubické proveniencce, podporovaná zdejšími magistrátem a zvláště Janem Gerštorfem z Gerštorfu v době jeho působení ve funkci hejtmana komorního panství Pardubice (1606-1614), zůstává dosud v širší míře nepovšimnuta. Analýza tohoto zajímavého a pro poznání společensko-kulturního života předbělohorského města mimořádně důležitého fenoménu si však vyžaduje samostatnou studii.

z okruhu nejvyšší společenské vrstvy venkovského města oné doby. V tom spatřuji jejich hodnotu, neboť prameny tohoto druhu (narozdíl od úřední či soukromé šlechtické korespondence) se dochovaly jen výjimečně. Právě soukromá korespondence mnohem autentičtěji reflektuje normy a problémy běžného života, než jak se nám jeví ze strohé řeči křařů, soudních svědeckvů nebo svatebních či trhových smluv. Proto považuji za účelné zpřístupnit oba listy ve formě edice, byť se jedná jen o torzálně doloženou korespondenci.

Původ řeznického mistra Jeronýma Žateckého není zcela jasný.⁴ V Pardubicích je doložen od roku 1582, kdy se přičlenil do místní primátorské rodiny Prachatických. Jeronýmova manželka Kateřina představuje spojovací článek mezi zúčastněnými postavami, proto si dovoluji věnovat se jejímu rodinnému zázemí podrobněji.

Kateřina (+1622), dcera Jakuba Prachatického a žena Jeronýma Žateckého, pocházela z řeznické rodiny s mnohagenerační řemeslnickou tradicí. Řezníci patřili v předbělohorských Pardubicích k nejvíce prosperujícím řemeslům. Svůj podíl na tom měl i dálkový tranzit dobytka ze Slezska a Polska podél Labe přes Pardubice ku Praze, který poskytoval zajímavé obchodní možnosti.⁵ Mezi řeznické mistry patřil i Vávra Vašků, jemuž přezdívali Prachatický, snad podle města, odkud pocházel. V roce 1536 si v Pardubicích zakoupil za 132 kop gr.mš. dům (čp.85) v Bartolomějské ulici, o pět let později však zemřel a vdova Kateřina Prachatická dům o něco draž (190 kop) prodala. Vdova žila dál v Pardubicích, po pěti kopách

- 3) Starší list z 13.prosince 1608 se dochoval ve Státním okresním archívu Pardubice, fond Archív města Pardubic (dále AMP), list č.703. Mladší list z 7.května 1619 se nalézá spolu s výše zmíněnou posměšnou básní (viz pozn.1) v Archívu národního musea v Praze (dále ANM), sign. F 145, karton č.116, fol.76. V záhlaví listu je pozdějším archivářem připsáno datum "1619 d.10.Maii", ale "pátek po Božím vstoupení" připadá roku 1619 na 7.května. Edice obou listů je připojena na závěr této studie.
- 4) Příjmení Žatecký se v Pardubicích objevuje před rokem 1583 jen jednou. Jakýsi Pavel Krejčí, jemuž říkali (později výhradně) Žatecký, koupil r.1557 dům v Kostelní ulici (čp.101), postupně vyplatil většinu jeho ceny (180 kop gr.m.), ale po devíti letech (1566) jej prodal. Odešel pak do Prostějova. Viz P.Yorel (ed.), *Knihy rudé města Pardubic* (regesta z let 1515-1585), I (vnitřní město), Pardubice 1987 (dále KR I), č.518, s.112; AMP, kn.č.232, fol.B5, B12. Též L.Sakař, *Dějiny města Pardubic, I-V, Pardubice 1920-1935* (dále jen Sa), díl IV (místopis), s.212. Splátky za prodaný dům v Pardubicích k sobě s Pavlovým zmocněncem přijímal pardubický měšťan Jindřich Kyčka, a to až do roku 1571, kdy Pavel Žatecký z Prostějova zbytek svého podílu (82,5 kopy) prodal za hotovost ve výši 41 kop. Listem z 14.ledna 1572 prostějovská městská rada tuto finanční transakci verifikuje (AMP, karton č.9, list č.1618). I když lze předpokládat další kontakty Pavlovy rodiny s Pardubicemi, jeho příbuzenský vztah k Jeronýmovi Žateckému není na základě dostupných údajů průkazný. Jedním z četných věřitelů Jaroslava z Pernštejna (+1560) byl i Jan Žatecký z Vejkrštorfu. Ten v roce 1559 získal z důvodu zameškání splátky Jaroslavova dluhu 5150 kop gr.čes. Část pardubického panství (Dašice a několik okolních vsí). Dluh byl královskou komorou umořen až roku 1566, viz Státní ústřední archív Praha, fond Desky zemské větší, kn.87, fol. A3-5. Event. příbuznost Jeronýma Žateckého s pražskou patricijskou rodinou Žateckých z Vejkrštorfu není však pravděpodobná.
- 5) Podrobněji E.Šebek a kol., *Dějiny Pardubic I, Pardubice 1990*, s.148-149.

dostávala každoročně za prodaný dům, až poslední splátkou roku 1559 všechn podíl po zemřelém manželovi přijala. Odtud určitě nepocházel značný majetek, jehož se domohl Vávřův syn Jakub. Jakub Prachatický přejal otcovo řemeslo a již v roce 1545 je zmiňován jako člen pardubického řeznického cechu.⁶ V roce 1553 byl Jakub již natolik finančně zajištěn, že si mohl dovolit zakoupit od pernštejnského dvořana Albrechta z Konic reprezentativní dům na náměstí (čp.60). Domu, jenž náležel mezi několik nejdražších ve městě, tehdy říkali "Romanovský", podle primátora Jana Romána, kterému na počátku 16.století patřil. V tomto reprezentativním domě žil pak Jakub Prachatický až do své smrti v lednu 1582. Po vdově Jantové (+1579) dále zdědil velký dům v Zámecké ulici (čp.25), krátce vlastnil (1575-1577) i menší dům v Pernštejnské ulici (čp.7).⁷ Hospodářská aktivita Jakuba Prachatického byla všestranná. Vedle vlastního řeznického řemesla ochodoval ve velkém s dobytkem, užíval svého várečného práva k obchodu s pivem, kupoval a najímal si četné pozemky v okolí Pardubic, na nichž ve vlastní režii hospodařil.⁸ Kromě zmíněných domů ve městě totiž vlastnil i zemědělské usedlosti na předměstí: V roce 1563 získal menší dvorec na Bílém předměstí, ten později (1568) prodal.⁹ Roku 1567 si koupil velký drahý dvůr na Zeleném předměstí, jenž si ponechal až do smrti, druhou menší usedlost na Zeleném předměstí, koupěnou r.1573, postoupil později své dceři a zeti.¹⁰ Další zemědělské podniky si Jakub Prachatický pronajímal. Z torzálně dochovaných údajů víme, že v letech 1556-1558 držel v ročním nájmu 40 kop grošů předměstský dvůr na Vystrkově u Pardubic.¹¹ Na počátku sedmdesátých let 16.století mu pardubický hejtman Jiřík Adlspach z Damsdorfu velmi výhodně pronajal za roční částku 25 kop grošů dva poplužní dvory (jeden ve vsi Vlastějově, druhý při Heřmanově Městci) na heřmanoměsteckém panství, které Adlspach dočasně řídil.¹² To už Jakub Prachatický patřil mezi nejváženější a nejvlivnější

- 6) Viz KR I, č.282, s.66 a č.364, s.80; Sa IV, s.159; AMP, kn.č.1, fol. B3v (nově fol. 18v): Křížek, syn Beneš z Pardubiček, zabil Macháčka, řezníka z Pardubic. Beneš se smlouvou z r. 1545 uvolil vdově a sirotkům splatit náhradu ve výši 97 kp grošů. Mezi pohledávkami zemřelého Macháčka, které měl Beneš zaplatit, se uvádí v částka 5 kop, kterou Macháček dlužil "...Jakubovi Prachatické[h]o do spolku...".
- 7) KR I, č.478, s.103, Sa IV, s.130, 167, 193. Na kupní cenu domu čp.60 840 kop složil Jakub závdavek 140 kop a pak splácel po 30-ti kopách ročně. Celkem vyplatil v letech 1554-1570 410 kop, zbylý podíl 290 kop postupně skoupil od předchozích majitelů či dědiců za 115 kop v hotovosti.
- 8) Doklad o dluhu Prachatického 2800 zl. polských za odběr polských volů Mikulášovi Miletickému z Měliče r.1579 viz AMP, kn.č.2, fol.A 15. Též E.Šebek a kol., *Dějiny Pardubic I, s.149*. Koupě a četné krátkodobé i dlouhodobé zástavy dílčích pozemků viz AMP, kn.č.1, nově fol.79 (1561), 90 (1563), 94 (1564), 96 (1565), 106v a 109 (1568), 111 a 115 (1569), 116v (1570), 117v (1571).
- 9) Sa IV, s. 423.
- 10) Sa IV, s.260, 331.
- 11) AMP, kn.č.1, fol.E9 (nově fol.53), zmínka též viz E.Žandová, *Dům výsadní v Pardubicích na Pernštejnském náměstí a jeho majitelé v letech 1530-1665*, *Informační zpravodaj Klubu přátel pardubického musea 1985*, č.3, s.1-11.
- 12) P.Yorel, *Urbář města a panství Heřmanův Městec z roku 1572*, *Východočeský sborník*

